

**100 PROPOSTES
PER UNA ANDORRA SOSTENIBLE**

*per una
**Andorra
sostenible**
Ara!*

WWW.ANDORRASOSTENIBLE.ORG

Associació per a la Defensa de la Natura (ADN)
Col·lectiu P3M

120 PROPOSTES PER UNA ANDORRA SOSTENIBLE

Una aportació de la Campanya “Per una Andorra Sostenible, ara!”

Associació per a la Defensa de la Natura (ADN)

Col·lectiu P3M

PRESENTACIÓ

L'Associació per a la Defensa de la Natura (ADN) i el Col·lectiu Per la Protecció del Patrimoni Muntanyenc (P3M) hem redactat el document “120 Propostes per una Andorra Sostenible” perquè serveixi com a base per elaborar una estratègia andorrana de desenvolupament sostenible. Aquest document pretén servir per iniciar un debat profund en la societat andorrana, que en última instància condueixi a l'establiment d'un pla estratègic de desenvolupament sostenible. Aquest pla s'ha de convertir en una eina de treball horitzontal que sigui contemplada pel conjunt dels actors polítics i socials com la base per construir un nou model de desenvolupament que garanteixi la qualitat de vida de les generacions actuals sense comprometre la de les generacions futures.

Per assolir els objectius establerts en aquest pla cal, per una banda, la voluntat de les Administracions nacional i parroquials de canviar les actuals polítiques no sostenibles i, per l'altra, transparència i participació social en les seves aplicacions. Sense tenir garanties del compliment d'aquests dos principis no és possible avançar, i el debat social estarà buit de contingut abans d'iniciar-se.

El present document, com a punt de partida que vol ser, és absolutament obert a la participació de qualsevol administració, entitat o persona que hi vulgui fer aportacions.

Aquest document consta de dues parts: uns principis bàsics, recollits en el Manifest pel desenvolupament sostenible d'Andorra, i una sèrie d'objectius i propostes ordenades en 10 àrees temàtiques.

MANIFEST PEL DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE D'ANDORRA

Els recursos del planeta són finits. Aquest fet està en contradicció amb el model econòmic actual, que es basa en el creixement il·limitat. El model econòmic ha de reconèixer que s'ha de controlar el creixement, i que aquest ha d'estar basat en la limitada capacitat del planeta per renovar els recursos naturals, així com en la seva capacitat de càrrega per admetre les emissions contaminants. La Declaració de Rio de 1992 va recollir aquest plantejament, que ha servit posteriorment per elaborar estratègies de desenvolupament sostenible, com les Agendes 21 de les que progressivament s'estan dotant totes les administracions.

Deu anys després de la Cimera de la Terra, és evident que Andorra no segueix el camí de la sostenibilitat. El *Manifest pel Desenvolupament Sostenible d'Andorra* sorgeix en un moment en què bona part dels habitants del nostre país es planteja els greus problemes socials i ambientals derivats del creixement excessiu i no planificat. En aquests últims mesos n'hem pogut veure alguns exemples ben clars: contaminació de les aigües potables, pol·lució de l'aire i del sòl pels vehicles, les calefaccions i el forn incinerador de la Comella, urbanització descontrolada, degradació de la qualitat del paisatge, massificació turística, problemes constants de trànsit, ampliació de dominis esquiables...

L'Administració està elaborant plans i projectes de gran repercussió pel futur del país, els quals, tal com estan plantejats, són insostenibles: plans d'ordenació i urbanisme parroquials, pla viari, metro aeri, pla nacional de residus, etc. A més, aquests plans no preveuen processos reals i amplis de participació ciutadana en les seves fases d'elaboració i de presa de decisions.

El nostre país es basa en un model de creixement constant i imparable dels paràmetres que en defineixen l'estructura: habitants, turistes, places hoteleres, superfície edificada, parc mòbil (vehicles), vies de comunicació, superfície esquiable, etc. El consum de recursos (aigua, energia, sòl, paisatge...) que se'n deriva és clarament insostenible, i els plans esmentats no faran més que agreujar la situació actual, donat que estan basats en aquest model i no preveuen cap fre a l'actual ritme de creixement.

Andorra s'està convertint en un continu urbà en el qual es perden els pocs espais oberts que queden al fons de les valls, mentre es degrada cada vegada més el paisatge dels vessants i zones altes. Alhora, l'interior de l'espai urbà està mancat dels equipaments necessaris per a tenir una bona qualitat de vida, particularment zones verdes i espais oberts. S'està destruint l'entorn i amb ell els nostres signes d'identitat muntanyenca.

En aquest sentit, fins i tot s'ha perdut el respecte als riscos naturals, element essencial en un país de muntanya, amb la consegüent autorització d'edificacions en llocs especialment sensibles als aiguats, a les allaus o a la caiguda de roques, amb el risc que això comporta per a la seguretat de les persones.

Per tots aquests motius, VOLEM:

1. Una planificació del país d'acord amb les seves característiques i possibilitats, segons un model de desenvolupament sostenible.

Els problemes esmentats, derivats de l'actual ritme de creixement, fan més necessària que mai una planificació nacional (basada en un consens parroquial) del model de país a assolir, en la qual es defineixin els límits del creixement de la població i les xifres òptimes tant d'habitants com de turistes per poder garantir una qualitat de vida digna a tothom, així com un ús racional dels limitats recursos naturals existents. Tot plegat segons un model de desenvolupament sostenible, que s'hauria de traduir en una Agenda 21 nacional impulsada amb el màxim compromís tant de la classe política com de tots els agents socials del país, i les corresponents Agendes 21 locals que l'haurien de desplegar.

És essencial que aquesta planificació tingui en compte la realitat i les possibilitats del nostre país, que és molt petit i molt muntanyós. Aquests factors fan que no sigui raonable plantejar-hi determinats projectes o infraestructures que, senzillament, no hi caben (Jocs Olímpics, autopistes...). La muntanya ens dóna qualitat, però també ens l'exigeix, i això demana un sentit de les proporcions dels projectes que s'han d'adequar a les dimensions del país.

2. Que la legislació sobre l'ús dels recursos naturals, i en particular de l'aigua, l'aire, el paisatge, la biodiversitat i el sòl agrícola, garanteixi la seva conservació perdurable.

La legislació actual és insuficient i, en la major part dels casos, inadequada i/o inoperant. Sovint les poques lleis existents no s'apliquen, ja sigui per manca de reglaments que les desenvolupin o, senzillament, per manca de voluntat política de fer-les complir.

Cal modernitzar i adaptar als principis del desenvolupament sostenible les lleis sobre:

- Ordenació del territori i urbanisme
- Aire
- Aigües
- Generació i tractament de residus
- Protecció dels animals

I és urgent aprovar lleis i polítiques sobre:

- Patrimoni natural, biodiversitat i espais naturals protegits
- Paisatge (tant natural com urbà)
- Avaluació estratègica d'impacte ambiental
- Incorporació gradual i sostinguda de mesures de sostenibilitat en tots els sectors econòmics (comerç, indústria, construcció, turisme...)

Cal que els diferents instruments legals i tècnics per a la planificació territorial estableixin una zonificació del territori en diferents nivells d'ús i protecció, amb l'objectiu de garantir que no s'ocupin terrenys que són importants pels seus valors naturals o paisatgístics, o per la seva funció de corredors biològics. En aquest sentit, el sòl agrícola dels fons de vall és el més amenaçat per l'expansió urbanística.

Des d'un punt de vista operatiu, cal introduir clarament la potestat sancionadora de l'Administració i el concepte de delictes ecològics. Alhora, la coordinació institucional entre Govern i Comuns és fonamental per aconseguir aquests objectius.

3. Una moratòria en la construcció de grans infraestructures, en l'increment de places hoteleres, en la urbanització dispersa i en l'ampliació de dominis esquiables, fins que no s'hagin desenvolupat les demandes anteriors.

Si es vol mantenir la qualitat de vida, la identitat muntanyenca i la competitivitat turística del Principat, cal aturar l'actual dinàmica de pèrdua accelerada dels recursos naturals, especialment el sòl i el paisatge. L'únic compromís ferm d'un canvi de direcció vers el desenvolupament sostenible passa per establir una moratòria sobre els factors que els estan degradant, fins que el país no disposi d'una planificació global orientada cap a la sostenibilitat (Agenda 21 nacional i Agendes 21 locals i Pla d'Acció per a la sostenibilitat), i fins que no es completi i modernitzi l'ordenament jurídic en matèria ambiental.

Per tot això, la moratòria ha d'afectar, com a mínim, els elements següents:

Construcció de grans infraestructures:

Cal una anàlisi detallada de la mobilitat de persones i béns pel territori andorrà, de la qual se'n derivin les actuacions necessàries per resoldre els actuals problemes de trànsit de vehicles (col·lapse circulatori), de baixa qualitat i infrautilització del transport públic, i d'impacte ambiental de la xarxa viària. Abans de plantejar un pla viari basat en la construcció de noves infraestructures de grans dimensions, cal rebaixar les desmesurades previsions de creixement del país i optimitzar la xarxa viària existent; i és molt més urgent millorar i impulsar l'actual sistema de transport públic, abans de proposar projectes de fort impacte ambiental i econòmic, com el metro aeri.

Increment de places hoteleres:

L'increment previst en el nombre de places hoteleres ens aboca a un augment en el nombre de visitants, un major consum de recursos naturals i la necessitat de construir més infraestructures per absorbir-los, o d'ampliar els dominis esquiables actuals. Cal plantejar-se alternatives al turisme massificat promogut per les ofertes a baix preu que responen a la necessitat d'omplir els hotels.

Urbanització dispersa:

La urbanització que té lloc fora dels nuclis urbans està degradant de forma irreversible alguns dels espais naturals més valuosos d'Andorra, com ara la Vall d'Incles o els Cortals d'Encamp, i comporta l'edificació dels espais oberts existents entre nuclis de població, que acabaran esdevenint un continu urbà, com és ara a la Vall d'Ordino, Les Escaldes-Encamp, Sant Julià-Santa Coloma, etc.

Ampliació de dominis esquiables:

Actualment les pistes d'esquí ja ocupen el 16% del territori andorrà situat per sobre dels 2000 m. Si hi afegim les ampliacions en projecte, la superfície ocupada passaria al 27%. Aquestes ampliacions afecten espais d'elevat valor natural i paisatgístic, en els quals s'hi troben hàbitats i espècies amenaçats. Cal tenir en compte que l'esquí és una activitat estacional (com a molt 5 mesos l'any) i que quan no hi ha neu els remuntadors,

telecabines, carreteres, aparcaments, moviments de terres, etc. generen un gran impacte visual. Les tendències climàtiques obligaran cada vegada més a produir neu artificial, i l'aigua utilitzada per a la seva fabricació contamina i altera el cabal dels rius i estanys d'alta muntanya.

Cal millorar i optimitzar les estacions d'esquí existents, però no podem assumir més ampliacions, i encara menys hem de pretendre exportar el nostre model a les regions veïnes (p.ex. Vall Ferrera). que encara poden optar a un desenvolupament basat en la conservació de la natura

De forma complementària, cal minimitzar (si no aturar també) la pèrdua de sòl rústic derivada del creixement dels nuclis urbans ja existents. És molt greu, en aquest sentit, la catalogació directa de tots els terrenys de propietat privada com a sòl urbanitzable, que previsiblement serà ratificada pels nous plans d'urbanisme.

Finalment, la situació dels rius és també crítica, tant per l'altíssima contaminació de les aigües, com per la destrucció continuada dels boscos de ribera. Actualment, més del 39% dels boscos de ribera andorrans estan fortament alterats o extremadament degradats. Els diversos projectes de canalització i recobriment de nombrosos trams de riu suposarien, cas d'executar-se, el cop de gràcia per a molts ecosistemes fluvials.

4. L'elaboració d'un nou pla de residus adaptat al nou model de país, a partir d'un ampli procés de debat públic. Mentre no es completa aquest procés, demanem que no es construeixi el nou forn incinerador.

Una de les mancances principals de l'actual Pla Nacional de Residus és que no ha anat precedit d'un procés d'informació i de participació pública. Cal generar un debat ampli, que compti amb totes les parts implicades, de tal manera que es pugui elaborar un nou pla de residus que estigui realment adaptat a les necessitats d'Andorra. Especialment, s'ha de tenir en compte les dimensions del país i els mètodes de tractament (que hauran d'incloure mecanismes innovadors i eficaços per promoure la prevenció, així com l'aplicació del principi jeràrquic de les 3R: primer reducció, segonament reutilització i en darrer lloc reciclatge). De la mateixa manera, cal que el nou projecte de Llei de residus també sigui sotmès a l'esmentat procés de participació pública.

Mentre no es disposi dels nous instruments per a la gestió dels residus, fonamentats en un procés de diàleg amb els agents socials i en la transparència dels poders públics, demanem que no es construeixi el nou forn incinerador, donat que hipoteca les possibilitats futures d'aplicar tractaments alternatius. Per aquesta raó, caldrà buscar una solució transitòria per al tractament dels residus fins que es pugui aplicar el nou pla.

Els ciutadans i ciutadanes d'Andorra tenim el dret i el deure d'intervenir en la gestió del territori, i per això demanem un compromís polític pel desenvolupament sostenible d'Andorra, que comporti uns objectius i una orientació clara per aturar l'actual tendència de creixement desmesurat així com l'aplicació urgent de les demandes del present Manifest.

PROPOSTES

A continuació es proposen, dividits en 10 àrees temàtiques principals, els objectius, propostes i indicadors que considerem necessaris per avançar en el camí de la sostenibilitat, sense que l'ordre en què es presenten pressuposi una prioritització diferencial.

- 1. ORDENACIÓ DEL TERRITORI**
- 2. TRANSPORT**
- 3. TURISME**
- 4. AIGUA**
- 5. RESIDUS I CONTAMINACIÓ**
- 6. ENERGIA**
- 7. BIODIVERSITAT**
- 8. AGRICULTURA I RAMADERIA**
- 9. EDUCACIÓ I RECERCA**
- 10. PARTICIPACIÓ I SENSIBILITZACIÓ SOCIAL**

1. ORDENACIÓ DEL TERRITORI

Objectius:

1. Desenvolupar una política d'ordenació territorial que afavoreixi una ocupació equilibrada del territori, el respecte al medi ambient i la conservació del sòl, la biodiversitat, el patrimoni cultural i el paisatge, i que corregeixi les nombroses situacions de creixement no planificat existents actualment.
2. Aplicar criteris de sostenibilitat en els nuclis urbans, evitant el creixement urbanístic difús i promovent l'accés universal a una vivenda digna.
3. Assegurar que la dimensió nacional està present en les polítiques d'ordenació del territori parroquials.

Propostes:

1. Modificar l'actual Llei general d'ordenació del territori i urbanisme durant l'any 2004, de tal manera que:
 - La planificació incorpori suficientment les necessitats socials i ambientals.
 - Es contempli la preservació dels valors naturals, agrícoles i paisatgístics com un criteri vinculant per a la classificació del sòl no urbanitzable.
 - S'elimini la necessitat actual de mantenir l'edificabilitat total de cada parròquia.
 - Prohibeixi expressament la creació de noves urbanitzacions separades dels nuclis tradicionals.
 - Impedeixi la greu especulació urbanística actual.
 - Incorpori representants dels ministeris de Cultura i Medi Ambient en la Comissió tècnica d'urbanisme.
2. Desenvolupar, en el marc de l'esmentada Llei, l'obligació de revisar pels comuns els Plans d'ordenació i urbanisme parroquials per a tot el seu territori abans de 2005, en els quals s'estableixin criteris racionals per al creixement urbanístic (sostres màxims, restriccions en zones d'interès natural, etc.).
3. Realitzar de forma completa la delimitació del domini públic (comunal o de quarts) per l'any 2005, i fer-ne una protecció efectiva.
4. Definir zones no urbanitzables en els trams menys impactats dels fons de vall, que actuïn com connexions ecològiques i paisatgístiques entre les zones de vessant.
5. Promoure polítiques d'adquisició de sòl per part de les Administracions públiques o de fundacions privades, amb finalitats de protecció del medi.
6. Aplicar de forma immediata la normativa comunitària d'avaluació ambiental estratègica als plans i programes d'ordenació territorial. Sotmetre al procediment d'avaluació estratègica ambiental tots els plans d'ordenació i urbanisme parroquials, així com tots els projectes d'interès nacional i els plans sectorials amb incidència supracomunal.

7. Integrar les necessitats de conservació i/o restauració del patrimoni cultural en la planificació urbanística.
8. Signar i ratificar el Conveni europeu del paisatge (Florència, 2000) l'any 2004.
9. Assegurar que els plans urbanístics parroquials garanteixen l'existència de zones verdes properes o immediates a les vivendes, així com una organització funcional i administrativa que minimitzi la necessitat de transport motoritzat.
10. Penalitzar fiscalment la tinença de vivendes buides i la segona residència.
11. Fomentar la cooperació institucional per a la sostenibilitat urbana i impulsar el desenvolupament d'Agendes 21 locals elaborades de forma participativa. Totes les parròquies han de tenir una Agenda 21 local l'any 2006. Establir mecanismes de control per part de les organitzacions socials del compliment dels acords de les Agendes 21.
12. Fomentar mesures de millora ambiental en l'activitat i oferta turística, amb especial atenció a l'ús d'energia i aigua i la generació de residus en les instal·lacions turístiques.
13. Redactar i aplicar
14. Establir una moratòria en la construcció de noves estacions d'esquí i altres infraestructures turístiques de gran impacte ambiental.
15. Promoure plans de restauració de sectors de muntanya degradats (zones sobresaturades urbanísticament, afectades per moviments de terra de gran extensió, etc), i crear una fiança per als nous projectes que permeti finançar-los.

Indicadors:

- Evolució del cens de vivendas buides i de segona residència.
- Evolució dels usos del sòl.
- Nombre d'Agendes 21 locals elaborades i en aplicació.
- Cens de vivendas i altres construccions il·legals en els diferents dominis públics.
- Inventari de sectors de muntanya degradats i nombre de plans de recuperació executats.
- Evolució de dades socioeconòmiques i de mobilitat.

2. TRANSPORT

Objectius:

1. Reduir les necessitats de transport motoritzat i aturar el creixement insostenible del sector, per tal d'estabilitzar la mobilitat motoritzada per l'any 2008, i reduir el trànsit per carretera en un 20% per l'any 2015.
2. Fomentar l'ús del transport públic, així com la connectivitat entre els diferents sistemes de transport, tant públic com privat.
3. Adequar el cost del transport als costos reals que té per a la societat, fent pagar més als mitjans ambientalment més nocius i socialment menys útils (automòbil privat).

Propostes:

16. Elaborar un pla nacional de transports que resolgui els problemes actuals de la xarxa viària i que es fonamenti en la reducció del volum de trànsit actual. Aquest pla hauria de substituir el recentment aprovat *Pla sectorial de noves infraestructures viàries*.
17. Redactar i aplicar un pla d'adequació ambiental de la xarxa viària existent, que en detecti els principals problemes i proposi les mesures correctores adients.
18. Analitzar l'interès social (utilitat) i l'impacte ambiental de les pistes forestals i vials motoritzats de petita magnitud existents al país, i determinar la necessitat de restringir-hi el pas o, fins i tot, de suprimir els que siguin innecessaris.
19. Destinar les inversions en infraestructures de transport a la recuperació i millora del transport públic col·lectiu i a incentivar plans de transport que afavoreixin els mitjans no motoritzats i la reducció de les necessitats de mobilitat.
20. Millorar el servei d'autobusos d'Andorra mitjançant un pla específic que contempli la participació de l'Estat en el seu funcionament, així com la millora del servei a l'usuari (freqüència, puntualitat, cobertura, establiment d'abonaments i tarifes especials, etc.) i la utilització de tecnologies netes.
21. Reestructurar l'espai públic urbà per afavorir la mobilitat peatonal i ciclista, així com la dels mitjans de transport públic. Crear una xarxa de vies d'ús peatonal i ciclista que comuniquin tots els nuclis que són cap de parròquia.
22. Posar en marxa una campanya d'informació i conscienciació ciutadana destinada a reduir l'ús de l'automòbil.
23. Aconseguir que, per l'any 2005, en temporada hivernal el transport públic arribi a totes les estacions d'esquí, de manera que representi una alternativa real a l'automòbil.
24. Adequar el preu dels automòbils al seu cost real per a la societat, internalitzant tots els costos ambientals des de la seva fabricació al

tractament final, incloent la construcció i manteniment de la xarxa viària, les despeses de sanitat i seguretat social, les derivades de les emissions de CO₂ i altres contaminants, etc. Promoure l'adquisició de vehicles més eficients i menys contaminants.

25. Establir impostos de caràcter finalista sobre la compra d'automòbils amb caràcter progressiu (ecotaxa), de forma que es destinin al manteniment de les carreteres i la millora del transport públic col·lectiu.

Indicadors:

- Nombre d'usuaris del transport públic.
- Mobilitat i fluxes de transport per mitjans i àmbits territorials (parròquies).
- Percentatge de vehicles de transport públic que utilitzen tecnologies netes.
- Consum d'energia global del sector transport i per mitjans.
- Emissions de CO₂ procedents del transport.
- Concentració de contaminants procedents del trànsit i d'ozó troposfèric en zones urbanes i rurals.

3. TURISME

Objectius:

1. Aconseguir que l'activitat turística continuï essent un important motor de l'economia i generador de rendes sense provocar el deteriorament dels recursos naturals sobre els que es fonamenta (paisatge, biodiversitat, aigua, etc.).
2. Assolir la sostenibilitat ambiental de l'activitat turística, mantenint la diversitat biològica i cultural i reduint el sobreconsum i malbaratiment dels recursos naturals.
3. Reconvertir el model de turisme de masses dels últims trenta anys, invertint en un turisme contingut, diversificat i de qualitat.
4. Fomentar el turisme basat en el patrimoni natural i cultural, per tal de posar en valor aquest recurs, i oferir un complement a les modalitats turístiques actuals.

Propostes:

26. Elaborar un Pla Nacional de Turisme Sostenible, amb la participació de tots els sectors implicats, que defineixi les previsions de creixement en funció de la capacitat de càrrega del país per l'any 2005.
27. Posar en marxa plans i programes, a escala estatal i parroquial, de foment i incentiu a les inversions dirigides a un turisme de qualitat i respectuós amb el medi ambient.
28. Crear un Codi de Conducta Ambiental i Social per a ser subscrit per les empreses implicades en el sector turístic al nostre país, per l'any 2005.
29. Posar en marxa un programa de formació permanent sobre turisme sostenible per a tots els sectors relacionats amb el turisme l'any 2004.
30. Aplicar una ecotaxa turística a escala nacional, garantint que els recursos obtinguts són dedicats a la recuperació de zones naturals degradades i a la minimització dels efectes del turisme en el medi ambient, per l'any 2008.
31. Posar en marxa mesures per minimitzar la contaminació i el malbaratiment d'aigua i energia provocats per l'activitat turística.
32. Realitzar estudis d'impacte integral (no només ecològic), a estratègies globals (plans d'ordenació territorial), sectorials (agricultura, turisme, trànsit...) i elements puntuals significatius (parcs temàtics, estacions d'esquí...).
33. Realitzar una avaluació ambiental i social vinculant de totes les noves infraestructures turístiques a partir del 2005.
34. Crear plans específics per a la regulació i minimització de l'impacte de qualsevol tipus de turisme en el medi natural, així com per al foment del turisme de qualitat i baix impacte en els espais menys delicats.
35. Regular les activitats recreatives i esportives en el medi natural, especialment les de tipus motoritzat (vehicles 4x4 fora de pista, trial, enduro, quads, motos de neu...).

Indicadors:

- Número de visitants (excursionistes i turistes) per any.
- Percentatge de superfície de muntanya amb dominis esquiables (muntanya desnaturalitzada).
- Núm. d'empreses signatàries del Codi de Conducta Ambiental i Social.
- Núm. de persones que han rebut formació sobre turisme sostenible.

4. AIGUA

Objectius:

1. Descartar definitivament la construcció de noves preses per a la producció hidroelèctrica o de neu artificial, i promoure una política d'aigües més respectuosa amb la conservació dels recursos hídrics i dels seus ecosistemes associats.
2. Reduir el consum d'aigua un 20% l'any 2010.
3. Millorar el coneixement sobre l'ús de l'aigua, tant superficial com subterrània, a Andorra.
4. Establir el concepte i delimitar el domini públic hidràulic per l'any 2005, i aconseguir que les aigües de tots els rius tinguin una qualitat que permeti la vida piscícola pròpia de cada riu o tram, així com la vegetació de ribera associada.

Propostes:

36. Aprovar una Llei general d'aigües amb criteris de sostenibilitat.
37. Promoure i realitzar treballs de recerca que permetin augmentar el coneixement sobre les característiques, els components i el funcionament dels medis aquàtics del país.
38. Establir una sèrie de mesures normatives que tinguin per finalitat incrementar l'estalvi i eficiència en l'ús de l'aigua en els subministraments urbans, exigint-lo en els nous desenvolupaments, i adaptació de totes les vivendes existents l'any 2008.
39. Avaluar detalladament les conseqüències de les previsions de creixement de població dels plans urbanístics sobre l'abastiment d'aigua.
40. Mantenir el més constant possible el nivell d'aigua dels estanys represats, amb l'objectiu d'evitar fluctuacions que desequilibrin l'ecosistema lacustre.
41. Establir una normativa que exigeixi el pas de circuits oberts a circuits tancats en totes les indústries ja existents, quan tècnicament sigui possible, i obligació del seu establiment per a les noves indústries.
42. Establir un sistema de preus en què es repercuteixi el cost real d'obtenció de l'aigua i s'estableixi un sistema de blocs, de tal manera que el preu del m³ d'aigua s'incrementi de manera exponencial amb l'augment del consum.
43. Prohibir les noves construccions i instal·lacions situades en els marges dels rius.
44. Recuperar pel 2010 tots els boscos de ribera que de manera natural haurien d'estar associats als diferents cursos fluvials.
45. Definir per l'any 2005 els cabals ambientals que hagin de tenir els diferents trams de cada riu, i obligatorietat de mantenir-los, entenen cabal ambiental aquell que permet l'existència de les espècies de fauna piscícola i la vegetació

de ribera que habitaria de manera natural en aquest tram de riu sense haver intervenció humana.

46. Completar l'any 2004 el Pla de sanejament d'Andorra.
47. Establir l'obligació de separar les xarxes d'aigües pluvials i aigües negres en totes les noves construccions, i estudiar l'adaptació progressiva de les ja existents.
48. Establir una normativa encaminada a limitar l'abús d'adobs i fitosanitaris en l'agricultura, per evitar la contaminació difusa.
49. Estudiar els efectes dels abocadors de cendres sobre els rius i les capes freàtiques.
50. Estudiar el problema de la compactació per neu trepitjada en les estacions d'esquí, així com les conseqüències ambientals de la generació de neu artificial.

Indicadors:

- Evolució del consum en explotacions agrícoles, abastiments urbans i indústries.
- Evolució de les ocupacions dels marges fluvials.
- Evolució de la qualitat de les aigües dels diferents rius.
- Evolució dels boscos de ribera, tant en extensió com en desenvolupament.
- Anàlisi de l'evolució dels cabals i dels nivells d'aproximació als cabals ambientals determinats per a cada riu o tram de riu.

5. RESIDUS I CONTAMINACIÓ

Objectius:

1. Reduir en quantitat i perillositat el volum de residus urbans generats, amb l'objectiu d'assolir una reducció del 20% en pes l'any 2015 respecte les dades de 2003.
2. Prioritzar les mesures de prevenció en la generació de residus i aplicar els principis de reducció, reutilització i reciclatge, per aquest ordre.
3. A mig termini, eliminar la incineració com sistema de gestió majoritari de residus.
4. Introduir legislació sobre responsabilitat ambiental de les empreses.

Propostes:

51. Aprovar una Llei de residus sostenible, de la qual es derivi l'elaboració d'un nou Pla nacional de residus fonamentat en el debat i la participació públiques.
52. Incentivar els productes duraders, reutilitzables i de matèries primeres recuperables; i a les empreses que generen menys residus..
53. Fomentar les mesures de prevenció que evitin la contaminació dels sòls.
54. Impulsar la introducció d'instruments econòmics, financers i fiscals que afavoreixin la reducció en la generació de residus. Incrementar l'Impost sobre les Mercaderies Indirecte (IMI) a aquells productes amb excés d'envasos i embalatges, o a tots els que potencialment puguin generar molts residus.
55. Eliminar el PVC i altres compostos tòxics de les escombreries l'any 2006.
56. En el marc del nou Pla nacional de residus, desenvolupar les mesures adients per eliminar la incineració com a sistema majoritari d'eliminació dels residus.
57. Efectuar urgentment el tancament i la restauració ambiental de tots els abocadors de cendres existents al país, i analitzar i corregir els possibles problemes de contaminació edàfica o aquàtica que puguin estar generant.
58. Promoure tècniques de construcció que minimitzin la generació de runa.
59. Desenvolupar programes de conscienciació ciutadana i pedagogia social que promoguin hàbits de consum i demanda sostenibles, en especial en allò referent als residus que es deriven d'aquestes conductes.
60. Promoure els sistemes d'informació i base de dades sobre generació i gestió de residus. Creació l'any 2004 d'un Inventari Nacional de Residus.
61. Crear una base de dades pública sobre emissions contaminants al medi ambient.
62. Elaborar un mapa sònic del país que detecti els principals punts negres pel que fa a contaminació acústica, i un pla de mesures correctores urgents per aplicar en aquests punts negres.
63. Executar accions d'impuls a la reducció de l'emissió de gasos efecte hivernacle (vehicles, calefacció, neveres, etc.).

64. Aprovar una llei sobre contaminació lumínica, i dissenyar i aplicar plans comunals de supressió de la il·luminació nocturna innecessària (locals nocturns, carrers, camins, roques, etc.).
65. Estudiar els efectes de les ones electromagnètiques sobre el medi ambient i la salut de les persones.

Indicadors:

- Evolució temporal dels següents ràtios:
 - Residus urbans/habitant/any.
 - Residus reciclats/any.
 - Volum de generació de substàncies tòxiques i persistents/any.
- Núm. d'empreses amb plans empresarials de prevenció.
- Volum o grau de penetració en el mercat de productes amb ecoetiquetes.
- Núm. d'indrets o sòls contaminats.
- Medicions dels nivells de soroll procedent del trànsit en les zones urbanes.
- Nivells d'emissions contaminants al medi ambient.
- Núm. i emplaçament de sòls contaminats.
- Qualitat del medi atmosfèric.
- Núm. de denúncies admittides i núm. de condemnes per delicte ecològic.

6. ENERGIA

Objectius:

1. Reduir el consum energètic en un 20% l'any 2010.
2. Augmentar la participació de les energies renovables no perjudicials per al medi natural en el subministrament d'energia.

Propostes:

66. Vetllar per tal que la legislació sobre la matèria faciliti l'estalvi i l'ús eficient de l'energia.
67. Establir una reducció de les tarifes en les franges horàries de baix consum (tarifa nocturna).
68. Elaborar una reforma fiscal sobre els preus dels combustibles que gravi fonamentalment el seu contingut energètic i emissions de CO₂.
69. Crear agents econòmics públics que tinguin per objectiu la promoció de l'estalvi, l'ús eficient de l'energia i el desenvolupament de les energies renovables (prèvia avaluació del seu impacte sobre el medi natural). Recolzar la seva tasca amb campanyes informatives sobre la necessitat i les formes d'ús racional de l'energia.
70. Redactar un programa d'exemplaritat de l'Administració pública en l'ús de l'energia. Aquest programa haurà de contemplar un estalvi del 15% d'energia dels edificis de l'Administració en l'horitzó del 2006, i donar exemple de l'ús d'energia solar, estenent l'execució de projectes de solarització als edificis públics i centres educatius.
71. Redactar una normativa de construcció i reparació d'edificis dirigida a la millora de l'eficiència en l'ús de l'energia en els mateixos, que exigeixi el màxim aprofitament de l'energia solar passiva per a il·luminació i climatització, i que prevegi la integració arquitectònica de col·lectors solars tèrmics i mòduls fotovoltaics. Aquesta norma contemplarà suports públics per als edificis més eficients.
72. Promoure la instal·lació d'equips d'energia solar tèrmica per a l'obtenció de l'aigua calenta sanitària en tot edifici que es construeixi o reformi, excepte si es demostra la inviabilitat tècnica de fer-ho.
73. Establir l'obligació de les companyies elèctriques distribuïdores de facilitar la connexió a xarxa dels sistemes fotovoltaics.
74. Prohibir la construcció de noves centrals hidroelèctriques i infraestructures associades, de manera que abans d'autoritzar la construcció de qualsevol central s'haurà de demostrar, mitjançant una anàlisi detallada, que totes les alternatives de reducció del consum energètic estan esgotades o no són suficients.

75. Aprovar una llei que reguli la instal·lació d'enllumenat públic, limitant severament el malbaratiment d'energia i promovent l'eficiència energètica, alhora que es limita o redueix la contaminació lumínica.

Indicadors:

- Consum total d'energia.
- Emissions de CO₂.
- Emissions de CO₂/habitant.
- Emissions de NO_x i SO₂.
- Percentatge d'electricitat generada per energia renovable.
- Nombre de panells solars instal·lats.
- Percentatge de vehicles no contaminants que circulen pel país.

7. BIODIVERSITAT

Objectius:

1. Reduir l'extracció i consum dels recursos naturals, de forma que no es superi la seva taxa de renovació natural.
2. Promoure pràctiques compatibles amb la conservació de biodiversitat, especialment en els sectors depenents de l'explotació directa dels recursos naturals (agricultura, boscos, caça i pesca, turisme).
3. Aturar el risc de desaparició de totes les espècies i hàbitats amenaçats per l'any 2010, aprovant i implementant les corresponents mesures de recuperació per l'any 2005.
4. Incloure un mínim d'un 50% del territori en espais naturals protegits regulats per Llei del Consell General l'any 2008, i aconseguir un estat de conservació favorable d'aquesta xarxa d'espais mitjançant l'aprovació i desenvolupament dels corresponents plans de gestió per l'any 2010.

Propostes:

76. Aprovar una Llei general de conservació de la natura l'any 2003, que incorpori els àmbits de la protecció d'espais naturals, la conservació d'hàbitats i d'espècies amenaçades de flora i fauna, l'ús sostenible dels recursos del medi natural (boscos, pastures, bolets...) i la regulació d'activitats sectorials amb incidència sobre la biodiversitat.
77. Impulsar l'adaptació i aplicació de la normativa comunitària d'avaluació ambiental estratègica (EAE), aplicada als instruments de planificació (Directiva 2001/42/CE). Assegurar que l'EAE s'aplica a qualsevol pla o programa que pugui afectar espais naturals d'importància nacional i particularment als plans de grans infraestructures i de sectors depenents dels recursos naturals (agrari, energia, transport, gestió de residus, gestió d'aigües, telecomunicacions, turisme, planejament urbanístic i planificació territorial).
78. Assegurar que els principals espais naturals que encara mantenen una superfície relativament important en bon estat de conservació, esdevenen espais protegits amb una base legal sòlida i una delimitació definida segons criteris ecològics.
79. Dotar d'un règim de protecció legal la conca del riu Madriu íntegra i tots els sectors perifèrics sense accés rodat, totalitzant una superfície d'unes 10.000 ha en la qual es prohibeixi definitivament qualsevol modalitat d'accés motoritzat (excepte helicòpter per tasques de gestió) i la possibilitat d'urbanitzar o instal·lar-hi equipaments per a l'esquí.
80. Dotar d'un règim de protecció legal les "Àrees d'importància nacional per als ocells" identificades en l'*Atlas dels ocells nidificants d'Andorra*.

81. Minimitzar les conseqüències sobre la biodiversitat de la fragmentació del territori i del patrimoni natural motivada per les infraestructures de transport, fomentant la protecció i restauració de corredors ecològics.
82. Aturar i revertir el procés d'artificialització de marges fluvials i aprofitar al màxim el seu potencial com corredors biològics naturals. Protegir legalment els trams fluvials prioritaris per la conservació de les riberes segons l'estudi dels boscos de ribera a Andorra, publicat a la revista *Hàbitats*. Restaurar mostres significatives dels diferents ecosistemes de ribera, mantenint i potenciant la seva funció de corredors i refugis de biodiversitat.
83. Declarar como sòl no urbanitzable especialment protegit totes les zones humides i cingles rocosos, així com els seus entorns perifèrics de protecció, i també tots els fragments existents de rouredes, freixenedes i altres boscos caducifolis de fons de vall.
84. Crear un Pla nacional de seguiment i vigilància de la biodiversitat, mitjançant l'ús dels indicadors oportuns. Fomentar els estudis dirigits a conèixer les exigències ecològiques dels hàbitats i espècies prioritaries i les corresponents mesures de conservació. Realitzar inventaris continus de biodiversitat d'acord amb les lleis i els convenis internacionals subscrits en la matèria.
85. Establir directrius i criteris orientadors sobre planificació i gestió d'espais naturals protegits i adoptar les mesures de finançament públic necessaris per a garantir l'adequada gestió, manteniment i conservació futura. Integrar la gestió de boscos i pastures en aquests esquemes de planificació integral del medi natural, basats en una òptica de prevenció dels riscos naturals i de conservació de la natura i el paisatge.
86. Desenvolupar i aplicar mesures d'incentivació fiscal per a propietaris de terrenys que realitzin una gestió compatible amb els seus valors naturals (custòdia del territori). Dissenyar un programa específic de conservació activa dels darrers espais oberts (agrícoles o naturals) existents al fons de les valls principals.
87. Crear un *Catàleg nacional d'espècies amenaçades*, en el qual es classifiquin legalment aquells espècies animals o vegetals amb un estat de conservació desfavorable, i aprovar i posar en marxa plans de recuperació de totes les espècies incloses en aquest catàleg abans de l'any 2008.
88. Redactar i aplicar plans de gestió cinegètica i piscícola respectuosos amb la conservació de les espècies i els hàbitats naturals, impeding l'explotació intensiva dels recursos cinegètics o piscícoles, i afavorint l'aplicació de bones pràctiques cinegètiques mitjançant els necessaris programes de difusió i formació dels caçadors i pescadors.
89. Evitar la introducció de tàxons al·lòctons al medi natural i, si s'escau, establir programes d'eradicació d'espècies exòtiques.
90. Reforçar els sistemes d'inspecció de duanes i guarderia en el medi natural (banders estatals i parroquials) i millorar el seu nivell de formació ambiental.

Indicadors:

- Proporció, nombre i superfície d'espais naturals protegits
- Tendència poblacional de les espècies silvestres comunes
- Nombre, estat de conservació i tendència poblacional de les espècies amenaçades.
- Espais naturals protegits amb plans de gestió.
- Espècies amenaçades amb pla de recuperació o conjunt de mesures legals equivalent.
- Nombre d'infraccions a la legislació cinegètica i piscícola.

8. AGRICULTURA I RAMADERIA

Objectius:

1. Mantenir l'activitat agrícola i ramadera tradicional pel seu paper decisiu en la conservació de la biodiversitat, del paisatge i del patrimoni cultural d'Andorra.
2. Evitar la urbanització del sòl agrícola.
3. Integrar criteris i paràmetres ambientals i de conservació de la biodiversitat en la política agrària.
4. Reduir la utilització de productes químics en l'agricultura i la ramaderia.
5. Garantir la seguretat alimentària dels consumidors, evitant en concret la comercialització d'organismes genèticament modificats (OGM).

Propostes:

91. Augmentar la superfície cultivada acollida a mesures de tipus agroambiental amb objectius clars de conservació de la biodiversitat i el paisatge.
92. Incentivar l'agricultura i la ramaderia ecològica o certificada amb etiquetes de qualitat ambiental.
93. Promoure pràctiques d'explotació agrària compatibles amb el medi ambient (bones pràctiques) mitjançant el desenvolupament de programes locals de formació contínua de l'agricultor.
94. De manera progressiva i aplicant la nova Llei d'agricultura, reconvertir el conreu del tabac cap a sistemes alternatius de producció agrícola més adients a les característiques d'un país de muntanya com Andorra i més favorables per a la biodiversitat. Evitar, en la mesura que sigui possible, la urbanització de les parcel·les actualment dedicades al conreu del tabac.
95. De forma urgent i per la seva importància per a la biodiversitat, mantenir mostres suficientment representatives del cultiu de cereal, especialment a les parròquies baixes.
96. Realitzar un pla de recuperació de races i varietats autòctones agrícoles i ramaderes.
97. Prohibir la importació d'OGM i reforçar i endurir els sistemes d'inspecció agroalimentària.
98. Impulsar la conservació i restauració de les carrerades i camins ramaders.

Indicadors:

- Població activa en el sector.
- Cens de caps de bestiar.
- Consum mitjà d'agroquímics per hectàrea cultivada.
- Percentatge de la superfície agrícola i la cabana ramadera acollides a mesures agroambientals.

120 PROPOSTES PER UNA ANDORRA SOSTENIBLE

- Percentatge de la superfície agrícola i la cabana ramadera certificades amb sistemes de qualitat ecològica.
- Tendència de les espècies de flora i fauna silvestres que utilitzen hàbitats agrícoles.
- Nivell de contaminació per nitrats de sòls i aqüífers.
- Núm. d'infraccions agroalimentàries.

9. EDUCACIÓ I RECERCA

Objectius:

1. Incorporar en tots els nivells del sistema educatiu el concepte de la sostenibilitat ambiental.
2. Incorporar en els nivells de formació superiors el concepte de sostenibilitat ambiental en totes les disciplines professionals.
3. Promoure el canvi de valors i de comportament, més enllà dels aspectes de sensibilització i informació ambiental.
4. Contribuir a la millora del benestar social amb criteris de sostenibilitat i preservació del patrimoni natural i cultural.
5. Augmentar els coneixements sobre la capacitat de càrrega dels ecosistemes i l'impacte de les activitats humanes sobre els recursos naturals.

Propostes:

99. Desenvolupar i posar en pràctica un currículum escolar impregnat en totes les seves àrees de formació del concepte de sostenibilitat ambiental.
100. Dedicar més atenció en els programes educatius als factors socials (culturals, polítics i econòmics), a la prevenció de conflictes i al debat sobre alternatives sostenibles.
101. Recolzar i fomentar els programes extraescolars d'educació ambiental (aules de natura, campaments ambientals, visites a espais naturals, etc.) i facilitar la incorporació dels centres educatius a aquests programes.
102. Fomentar els programes d'educació i sensibilització ambiental per adults, particularment en aquells sectors amb major impacte sobre el medi ambient.
103. Fomentar la realització de programes de formació i educació ambiental en grans i mitjanes empreses.
104. Establir en tots els espais naturals protegits en els que sigui possible i adequat (tenint en compte la seva capacitat d'acollida), programes d'interpretació ambiental per a escolars i visitants (centres d'informació, itineraris interpretatius, visites guiades, etc.).
105. Promoure i incentivar la recerca pública i privada en les àrees de coneixement relacionades amb la sostenibilitat ambiental.
106. Recolzar la recerca sobre temes ambientals promoguda per entitats governamentals (p.ex. Centre de Biodiversitat de l'IEA) o no governamentals (p.ex. associacions ambientalistes).
107. Promoure i homologar, si s'escau, programes de formació professional i empresarial en les noves activitats econòmiques relacionades amb la utilització sostenible dels recursos naturals, tals com l'ecoturisme, l'agricultura ecològica, les energies alternatives, etc.
108. Fomentar i incentivar l'aplicació de noves tecnologies que donin solucions als problemes de sostenibilitat, especialment en matèria d'ecoeficiència.

120 PROPOSTES PER UNA ANDORRA SOSTENIBLE

109. Posar en marxa campanyes públiques de promoció entre la població andorrana d'actituds de respecte a la natura, conservació de la qualitat ambiental, consum responsable i solidaritat internacional. Promoure la participació ciutadana, el voluntariat i l'associacionisme.
110. Valorar el grau de consciència de la població andorrana (per edats, parròquies, etc.) sobre els problemes ambientals mitjançant enquestes periòdiques realitzades pels organismes públics competents (Centre de Recerca Sociològica de l'IEA).

Indicadors:

- Núm. de participants en activitats extraescolars d'educació ambiental.
- Núm. de centres educatius participants de programes extraescolars d'educació ambiental.
- Percentatge d'espais naturals protegits amb programes d'interpretació ambiental.
- Núm. de grans empreses amb programes propis de formació ambiental.
- Centres públics de formació en els quals s'imparteixen disciplines professionals relacionades amb la sostenibilitat ambiental, tals com gestió de residus, reciclatge de materials, o turisme sostenible, i número d'alumnes matriculats en aquestes disciplines.
- Participació de la població en associacions ciutadanes (p.ex. número de socis).
- Evolució del grau de consciència ambiental de la població andorrana en edat escolar, juvenil i adulta.

10. PARTICIPACIÓ I SENSIBILITZACIÓ SOCIAL

Objectius:

1. Incrementar la participació efectiva de la societat civil en els diferents òrgans de l'administració pública, a tots els nivells i en tots els sectors.
2. Sensibilitzar la societat en la responsabilitat individual i col·lectiva per a la creació d'un model de desenvolupament sostenible, promovent pautes de consum personal i social sostenibles, en les que predomini l'estalvi de recursos naturals.
3. Potenciar el paper de les ONGs com a vehicles de participació i sensibilització ciutadana.
4. Garantir l'accés dels ciutadans i les ONGs a la informació generada per l'Administració pública.
5. Garantir l'accés dels ciutadans i les ONGs als procediments judicials relacionats amb la protecció i conservació del medi ambient.

Propostes:

111. Crear un Consell Assessor del Govern en matèria de sostenibilitat, amb suficient participació de les ONGs ambientalistes, i dotar-lo amb els mitjans materials i humans necessaris per a desenvolupar les seves funcions.
112. Elaborar una Agenda 21 nacional abans de l'any 2006, i les corresponents Agendes 21 locals per a totes les parròquies abans de 2008.
113. Fomentar la participació ciutadana en tots els organismes de l'Administració pública mitjançant la creació dels corresponents fòrums o comissions de participació pública.
114. Establir programes públics de sensibilització ciutadana d'estalvi dels recursos naturals mitjançant el foment del consum de productes "ecoeficients", amb menor despesa energètica i generació de residus per unitat de producció.
115. Establir un sistema objectiu d'enquestes oficials (coordinat pel CRS de l'IEA) sobre el grau de coneixement i sensibilització de la població andorrana sobre els problemes ambientals.
116. Realitzar campanyes públiques de comunicació per fomentar l'ús dels mitjans de transport públic de menor impacte ambiental.
117. Realitzar campanyes públiques de comunicació sobre mesures d'estalvi energètic i foment de la utilització de l'energia fotovoltaica en edificis públics i privats.
118. Establir amb caràcter immediat un sistema anual permanent d'ajuts públics a l'enfortiment de les ONGs ambientals, similar a l'existent en altres països de la UE, i dins d'Andorra per altres sectors.
119. Reforçar els programes anuals de subvencions estatals i parroquials a ONGs per a la realització de projectes que contribueixin a la protecció, conservació i restauració del medi ambient.

120. Facilitar l'accés del públic a la informació ambiental existent en les Administracions competents.

Indicadors:

- Nombre i percentatge de representants socials en òrgans de participació de l'Administració pública.
- Taxa de coneixement de la població andorrana sobre els problemes ambientals globals (mitjançant enquestes oficials).
- Núm. de socis d'ONGs (segons sector).
- Núm. de voluntaris en programes públics o de ONGs (segons sector).
- Percentatge dels pressupostos públics dedicat a l'enfortiment d'ONGs (segons sector).
- Nombre de parròquies amb Agenda 21 local.
- Núm. de consultes d'informació ambiental realitzades per ciutadans a les administracions.